

Συνεχίστε με Δεύτερο Κεφάλαιο, 65-78
38 έως και 41 4

συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές η βλάβη ή καταστροφή του ξένου πράγματος δεν είναι παράνομη. Ο κύριος του πράγματος μπορεί βέβαια να ζητήσει αποζημίωση για την ζημία του από την καταστροφή του πράγματός του.

III. Υποκείμενα εννόμων σχέσεων

A. Τα φυσικά πρόσωπα (οι άνθρωποι)

Ο αστικός κώδικας ως υποκείμενα δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και γενικότερα έννομων σχέσεων αναγνωρίζει τα **φυσικά** πρόσωπα, δηλαδή τον άνθρωπο, και τα **νομικά** πρόσωπα (για την έννοια των νομικών προσώπων βλ. πιο κάτω περίπτωση Β.).

1. ¹⁸ Ικανότητα δικαίου – ύπαρξη και τέλος – ιδιότητες των φυσικών προσώπων

A) Έννοια

Σύμφωνα με το άρθρο 34 του Α.Κ. κάθε άνθρωπος έχει την ικανότητα να είναι υποκείμενο δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η ιδιότητα του να είναι κάθε άνθρωπος υποκείμενο δικαιωμάτων ονομάζεται **ικανότητα δικαίου**. Η ικανότητα δικαίου αυτή είναι **γενική** ικανότητα, δηλαδή ο άνθρωπος μπορεί να είναι υποκείμενο όλων των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων και γενικότερα των έννομων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου. Η γενική ικανότητα απονέμεται σε κάθε άνθρωπο χωρίς διάκριση φύλου, φυλής, καταγωγής, θρησκείας, ιθαγένειας κ.λπ. η γενική αυτή ικανότητα δεν μπορεί ποτέ να περιοριστεί. Για ορισμένες όμως έννομες σχέσεις (π.χ. γάμος, υιοθεσία, πώληση συγκεκριμένου πράγματος κ.λπ.) εκτός από τη γενική χρειάζεται και **ειδική** ικανότητα που προσδιορίζεται από τους κανόνες δικαίου που διέπουν τις έννομες σχέσεις και δημιουργούν διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, την υγεία, την υπηκοότητα (ιθαγένεια κ.λπ.).

Τέλος, η ικανότητα δικαίου έχουν, σύμφωνα με το άρθρο 61 του Α.Κ., και τα νομικά πρόσωπα.

¹⁸ Β) **Φυσικό** πρόσωπο είναι ο άνθρωπος. Στη σύγχρονη εποχή κάθε άνθρωπος και μόνο ο άνθρωπος είναι φυσικό πρόσωπο. Αντίθετα σε παλαιότερες εποχές υπήρχαν άνθρωποι που δεν ήταν πρόσωπα ως λ.χ. οι δούλοι.

Το πρόσωπο αρχίζει να **υπάρχει**, και επομένως και η ικανότητα δικαίου, από τη στιγμή που θα γεννηθεί ζωντανός, και **παύει** με το θάνατό του. Το πότε ο άνθρωπος γεννιέται ζωντανός θα κριθεί με κριτήρια της ιατρικής επιστήμης. Ο αστικός κώδικας, σε αντίθεση με το γαλλικό, δεν απαιτεί ο άνθρωπος που γεννήθηκε να είναι και «βιώσιμος» αλλά αρκεί να διαπιστώθηκε ότι έζησε. Η σημασία της χρονικής διάρκειας ζωής είναι μεγάλη κυρίως στο κληρονομικό δίκαιο. Για ορισμένες σχέσεις ως λ.χ. τις κληρονομικές ο άνθρωπος λογίζεται ότι υπάρχει και προ της γεννήσεώς του. Πράγματι σύμφωνα με το άρθρο 36 του Α.Κ. «Ως

προς τα δικαιώματα που του επάγονται το κυοφορούμενο θεωρείται γεννημένο, αν γεννηθεί ζωντανό». Το **τέλος** του προσώπου επέρχεται με το θάνατό του ο οποίος αποτελεί και το μοναδικό λόγο παύσης της ικανότητας δικαίου. Γίνεται δεκτό ότι κλινικά νεκρός θεωρείται ο άνθρωπος από τότε που νεκρώθηκε ο εγκέφαλος του, έστω και αν συνεχίζονται ορισμένες εκδηλώσεις ζωής. Πολλές φορές έχει πρακτική σημασία ποιος από δύο ή περισσότερους ανθρώπους πέθανε πρώτος. Το άρθρο 38 καθιερώνει στην περίπτωση αυτή το τεκμήριο της συναποβίωσης σύμφωνα με το οποίο «Αν περισσότεροι έχουν πεθάνει και δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι ο ένας επέζησε από κάποιον άλλο, τεκμαίρεται ότι όλοι πέθαναν ταυτόχρονα». Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις που ο θάνατος του προσώπου είναι βέβαιος έστω κι αν δεν βρέθηκε το πτώμα όπως λ.χ., όταν αποτεφρώθηκε μαζί με το αεροπλάνο. Στην περίπτωση αυτή θεωρείται ο θάνατος αποδειγμένος και μπορεί ο ενδιαφερόμενος να ζητήσει ληξιαρχική πράξη θανάτου. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις κατά τις οποίες ο θάνατος προσώπου είναι πάρα πολύ («σφόδρα») πιθανός αλλά όχι βέβαιος. Στην περίπτωση αυτή το τέλος του προσώπου επέρχεται με τη λεγόμενη **αφάνεια**. Η κήρυξη της αφάνειας γίνεται με δικαστική απόφαση και είναι δυνατή, κατά τον αστικό κώδικα, σε δύο περιπτώσεις:

α) όταν το πρόσωπο εξαφανίστηκε ενώ βρισκόταν σε κίνδυνο ζωής π.χ. πυρκαϊά, πόλεμο κ.λπ. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να περάσει ένας τουλάχιστον χρόνος από τη στιγμή του κινδύνου για να ζητηθεί η κήρυξη της αφάνειας και β) όταν το πρόσωπο απουσιάζει χωρίς ειδήσεις για μεγάλο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να περάσουν τουλάχιστον πέντε χρόνια από την τελευταία είδηση για να είναι δυνατή η αίτηση κήρυξης του προσώπου σε αφάνεια. Με την κήρυξη του προσώπου σε αφάνεια παράγεται τεκμήριο θανάτου που μπορεί να ανατραπεί μόνο με δικαστική απόφαση η οποία και αίρει την κήρυξη της αφάνειας. Αυτό συμβαίνει λ.χ. στην περίπτωση που εμφανιστεί ο άφαντος.

Γ) Από τις συγκεκριμένες ιδιότητες ή καταστάσεις των προσώπων ο αστικός κώδικας εξαρτά την επέλευση ορισμένων έννομων αποτελεσμάτων. Οι ειδικές ικανότητες των προσώπων που αναφέρθηκαν πιο πάνω προσδιορίζονται κυρίως με βάση τις ιδιότητες ή καταστάσεις αυτές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι ακόλουθες:

1) **Το φύλο**. Το Σύνταγμα (άρθρο 4 παρ. 2) καθιερώνει την ισότητα ανδρών και γυναικών. Σε εφαρμογή του Συντάγματος εκδόθηκε ο Ν. 1329/1983 προκειμένου να εναρμονιστούν με αυτόν ορισμένες αναχρονιστικές και αντισυνταγματικές διατάξεις, όπως λ.χ. αυτές που αναγνωρίζουν τον άνδρα «ως κεφαλή της οικογένειας», αυτές που αφορούν το επώνυμο της γυναίκας, την πατρική εξουσία κ.λπ.

2) **Η ηλικία**. Η ηλικία παίζει σπουδαίο ρόλο όσον αφορά τη δικαιοπρακτική και αδιοπρακτική ικανότητα ορισμένου προσώπου. Ανάλογα με την ηλικία τα πρό-

σωπα διακρίνονται σε ανήλικους, ενήλικους κ.λπ. (βλ. πιο κάτω σελ. 58 επ.). Επίσης η ηλικία προσδιορίζει ειδικές ικανότητες ως λ.χ. την υιοθεσία κλπ.

3) **Η υγεία.** Η υγεία είναι αγαθό που προστατεύεται από το Σύνταγμα, τον ποινικό κώδικα και τον αστικό κώδικα. Σύμφωνα με το Σύνταγμα (άρθρο 21 παρ. 3) το Κράτος φροντίζει για την υγεία των πολιτών. Στον ποινικό κώδικα τιμωρείται η προξένηση βλάβης της υγείας του προσώπου. Στον αστικό κώδικα σε περίπτωση βλάβης της υγείας προβλέπεται υποχρέωση αποζημίωσης ή ικανοποίησης ηθικής βλάβης.

Η σωματική αναπηρία και η πνευματική νόσος έχουν μεγάλη σημασία για την ικανότητα προς δικαιοπραξία, την ικανότητα προς καταλογισμό αλλά και σε άλλες περιπτώσεις. Λόγω της σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας ένα πρόσωπο μπορεί να κριθεί ανίκανο ή περιορισμένης ικανότητας για δικαιοπραξία με την κήρυξή του σε **δικαστική συμπαράσταση** για την οποία βλ. πιο κάτω σελ. 59 επ.)

4) **Η τιμή.** Τιμή είναι η ηθική αξία που αναγνωρίζεται σε ορισμένο πρόσωπο από την κοινωνία, η οποία ονομάζεται και υπόληψη. Η τιμή προστατεύεται με ποινικές και αστικές διατάξεις. Κυρίως αντιμετωπίζεται και προστατεύεται ως στοιχείο της προσωπικότητας (βλ. πιο κάτω). Εξάλλου η μείωση της τιμής έχει ως συνέπεια την αποστέρηση ειδικών ικανοτήτων, δηλαδή επιφέρει ορισμένες επιβλαβείς συνέπειες για τον άνθρωπο. Π.χ. το άτομο με μειωμένη υπόληψη δεν μπορεί να αναλάβει ορισμένα λειτουργήματα ως λ.χ. του επιτρόπου κ.λπ.

5) **Η θρησκεία.** Από το Σύνταγμα αναγνωρίζεται η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης (ανεξιθρησκεία) η οποία περιλαμβάνει και την ελευθερία του προσώπου να μην έχει θρησκευτικές πεποιθήσεις. Η θρησκεία έχει επίδραση σε ορισμένα θέματα του οικογενειακού δικαίου. Ο αστικός κώδικας επηρεασμένος από τις «θρησκευτικές παραδόσεις του έθνους» καθιέρωνε ειδικές ικανότητες του ατόμου ως κωλύματα γάμου. Π.χ. απαγόρευε το γάμο χριστιανού με αλλόθρησκο, απέκλειε το γάμο μεταξύ άθεων κ.λπ., κήρυσσε ανυπόστατο το γάμο ορθόδοξου αν δεν είχε τελεστεί με ιεροτελεστία από ιερέα της ορθόδοξης εκκλησίας. Τα κωλύματα αυτά κρίθηκαν αντισυνταγματικά και καταργήθηκαν με το Ν. 1250/1982 που καθιέρωσε τον πολιτικό γάμο παράλληλα με το θρησκευτικό.

6) **Η συγγένεια.** Η συγγένεια είναι η σχέση που δημιουργείται μεταξύ ανθρώπων με τη γέννηση ή το γάμο. Αποτελεί βασική προϋπόθεση για πολλές ειδικές ικανότητες κυρίως στο οικογενειακό και κληρονομικό δίκαιο. Έτσι λ.χ. από τη συγγενική σχέση καθορίζεται το κληρονομικό δικαίωμα, η υποχρέωση διατροφής, ορισμένα κωλύματα γάμου κ.λπ.

Ο Α.Κ. διακρίνει δύο είδη συγγένειας: τη συγγένεια εξ αίματος (φυσική συγγένεια) και τη συγγένεια εξ αγχιστείας (τεχνητή συγγένεια).

Συγγένεια εξ αίματος υπάρχει όταν ορισμένο πρόσωπο έχει κοινή μαζί με άλλο πρόσωπο καταγωγή. **Συγγένεια εξ αγχιστείας** υπάρχει όταν ορισμένο πρόσω-

πο γίνεται συγγενής άλλου προσώπου λόγου γάμου που τελέστηκε μεταξύ αυτού (του άλλου) και συγγενούς εξ αίματος εκείνου στον οποίο αφορά η συγγένεια.

Η συγγένεια εξ αίματος διακρίνεται σε ευθεία και σε πλάγια γραμμή. **Ευθεία** γραμμή υπάρχει όταν ένα πρόσωπο κατάγεται από το άλλο π.χ. το παιδί από τον πατέρα. Στην ευθεία γραμμή διακρίνουμε τους «ανιόντες», δηλαδή τα πρόσωπα από τα οποία δημιουργείται η καταγωγή (π.χ. πατέρας, παππούς, προπαππούς κ.λπ.) και τους **κατιόντες**, δηλαδή τα πρόσωπα που κατάγονται από τα άλλα πρόσωπα (δηλαδή τους ανιόντες). Κατιόντες είναι ο υιός, ο εγγονός, ο δισέγγονος κ.λπ.

Σε πλάγια γραμμή υπάρχει όταν τα πρόσωπα κατάγονται από τα ίδια τρίτα πρόσωπα, χωρίς να είναι μεταξύ τους συγγενείς σε ευθεία γραμμή. Π.χ. τα αδέρφια είναι συγγενείς (εξ αίματος) σε πλάγια γραμμή.

Αγχιστεία είναι ο δεσμός μεταξύ του ενός συζύγου και των εξ αίματος συγγενών του άλλου συζύγου. Π.χ. ο άντρας είναι συγγενής εξ ανγχιστείας των αδελφών της γυναίκας του. Είναι δυνατόν όμως να δημιουργηθεί δεσμός και μεταξύ των συγγενών του ενός συζύγου με τους συγγενείς του άλλου συζύγου. Π.χ. η αδελφή του άντρα με τους αδελφούς της γυναίκας του. Η συγγένεια αυτή ονομάζεται «οιονεί ανγχιστεία».

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι μεταξύ συζύγων δεν υπάρχει συγγένεια.

Σύμφωνα με τον αστικό κώδικα ο βαθμός της συγγένειας ορίζεται από τον αριθμό των γεννήσεων που συνδέουν τα πρόσωπα. Έτσι για να βρούμε την εξ αίματος συγγένεια σε ευθεία γραμμή μεταξύ του ανιόντος Α και του κατιόντος Κ μετράμε τη γέννηση του Κ και όλες τις γεννήσεις που μεσολάβησαν μέχρι τον Α (όχι όμως και τη γέννηση του Α). Έτσι ο πατέρας με το παιδί είναι συγγενής εξ αίματος σε ευθεία γραμμή πρώτου βαθμού (μία γέννηση του Κ), ο παππούς με τον εγγονό είναι δευτέρου βαθμού (δύο γεννήσεις: του εγγονού και του πατέρα του) κ.ο.κ.

Για να βρούμε το βαθμό της συγγένειας εξ αίματος σε πλάγια γραμμή μετράμε όλες τις γεννήσεις μέχρι τον κοινό γενάρχη (όχι όμως και τη γέννηση του γενάρχη). Π.χ. τα αδέρφια είναι εξ αίματος συγγενείς σε πλάγια γραμμή δευτέρου βαθμού (δύο γεννήσεις: του ενός αδελφού και του άλλου).

Σύμφωνα με το άρθρο 1464 του Α.Κ. «οι συγγενείς εξ αίματος του ενός από τους συζύγους είναι συγγενείς εξ ανγχιστείας του άλλου στην ίδια γραμμή και τον ίδιο βαθμό». Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή η αδελφή της συζύγου είναι δευτέρου βαθμού συγγενής εξ ανγχιστείας με το σύζυγο. Η μητέρα της συζύγου είναι πρώτου βαθμού συγγενής με το σύζυγο.

Δ) Εξατομίκευση του προσώπου. Υπάρχουν ορισμένες ιδιότητες ή καταστάσεις του ανθρώπου που έχουν σημασία όχι μόνο για να προσδιοριστούν οι ειδικές ικανότητες αλλά και η ταυτότητά του και να διακριθεί το πρόσωπο αυτό από άλλα πρόσωπα (εξατομίκευση του ανθρώπου). Οι ιδιότητες ή καταστάσεις αυτές είναι το όνομα, η κατοικία και η ιθαγένεια.

1) **Το όνομα.** Το όνομα αποτελεί το κύριο μέσο με το οποίο το συγκεκριμένο πρόσωπο διακρίνεται από άλλα πρόσωπα. Διακρίνεται στο **κύριο** όνομα (ή μικρό ή βαπτιστικό) και το **επώνυμο**. Το επώνυμο εκφράζει την καταγωγή, ενώ το κύριο όνομα διακρίνει το πρόσωπο από άλλους που έχουν το ίδιο επώνυμο. Σύμφωνα με τα άρθρα 1505 και 1506 του Α.Κ. οι γονείς είναι υποχρεωμένοι να έχουν προσδιορίσει το επώνυμο των παιδιών τους με κοινή αμετάκλητη δήλωσή τους. Η δήλωση γίνεται πριν από το γάμο, είτε σε συμβολαιογράφο, είτε σε λειτουργό, ενώπιον του οποίου θα τελεστεί ο γάμος. Το οριζόμενο επώνυμο, κοινό για όλα τα παιδιά, μπορεί να είναι είτε το επώνυμο του ενός από τους γονείς, είτε συνδυασμός των επωνύμων τους. Αν οι γονείς παραλείψουν να δηλώσουν το επώνυμο των παιδιών τους αυτά έχουν για επώνυμο το επώνυμο του πατέρα.

Το παιδί που γεννήθηκε χωρίς γάμο των γονέων του παίρνει το επώνυμο της μητέρας του. Ο σύζυγος της μητέρας μπορεί να δώσει στο παιδί το επώνυμό του στη θέση του ως τότε επωνύμου του παιδιού ή επιπρόσθετα, αν συναινέσουν σ' αυτό η μητέρα και το παιδί (για τη σχέση γονέων και τέκνων βλ. περισσότερα πιο κάτω σελ. 139 επ.).

Το επώνυμο μπορεί να αλλάξει μόνο με διοικητική πράξη (απόφαση του Νομάρχη) π.χ. από Ανδρέου σε Νικολάου.

Το κύριο όνομα αποκτάται με ονοματοδοσία που συνήθως συμπίπτει με τη βάπτισμα. Είναι δυνατή όμως η ονομασία και χωρίς βάπτισμα αλλά με δήλωση προς το ληξιαρχείο από αυτόν που έχει την επιμέλεια του παιδιού.

Τέλος το όνομα ως στοιχείο της προσωπικότητας, προστατεύεται όχι μόνο από το άρθρο 57 του Α.Κ. (που αφορά την προσωπικότητα) αλλά και με την ειδική διάταξη του άρθρου 58 του Α.Κ. που ορίζει ότι «Αν σ' αυτόν που δικαιούται να φέρει ένα όνομα αμφισβητείται από άλλον το δικαίωμα αυτό, ή αν κάποιος χρησιμοποιεί παράνομα ορισμένο όνομα, ο δικαιούχος ή εκείνος που βλάπτεται, μπορεί να ζητήσει να αρθεί η προσβολή και να μην επαναληφθεί στο μέλλον. Αξίωση αποζημίωσης σύμφωνα με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες δεν αποκλείεται».

2) Η **κατοικία**. Σύμφωνα με το άρθρο 51 του Α.Κ. κατοικία είναι ο τόπος της **κύριας** και **μόνιμης** εγκατάστασης του ανθρώπου, δηλαδή ο τόπος που έχει το πρόσωπο το κέντρο των βιοτικών του σχέσεων. Η κατοικία είναι **εκούσια** όταν αποκτάται με τη θέληση του προσώπου. Κατ' εξαίρεση όμως ο νόμος επιβάλλει ορισμένο τόπο ως κατοικία ορισμένων προσώπων ως λ.χ. των δικαστικών λειτουργών, των ανηλίκων κ.λπ. Η κατοικία αυτή ονομάζεται **νόμιμη** ή αναγκαία.

Για να αποκτηθεί η (εκούσια) κατοικία χρειάζεται να συντρέχουν δύο προϋποθέσεις: α) πραγματική εγκατάσταση σε κάποιο τόπο και β) Πρόθεση του προσώπου να έχει τον τόπο αυτό ως το σταθερό και μόνιμο κέντρο των βιοτικών του σχέσεων. Όταν υπάρχει μόνο η πρώτη προϋπόθεση, τότε πρόκειται περί **διαμονής**.

Κατά κανόνα δεν μπορεί να έχει κάποιος διπλή κατοικία. Κατ' εξαίρεση ο

έμπορος έχει, εκτός από τη γενική κατοικία, ως ειδική κατοικία τον τόπο όπου ασκεί την εμπορία του.

Η κατοικία του καθενός αποτελεί κατά το Σύνταγμα, **άσυλο** και απαγορεύεται η «κατ' οίκον έρευνα» χωρίς ορισμένες προϋποθέσεις.

9017
9018
3) Η **ιθαγένεια**. Η ιθαγένεια είναι ο νομικός δεσμός του προσώπου με ορισμένη Πολιτεία, μέλος του λαού της οποίας αποτελεί αυτό. Η ιθαγένεια αποκτάται με τους εξής τρόπους: α) με τη γέννηση από έλληνες πολίτες, β) με τη νομιμοποίηση κάποιου ως παιδιού έλληνα, γ) με τη δικαστική αναγνώριση κάποιου ως γνώριση της ελληνικής ιθαγένειας ομογενών στην αλλοδαπή γυναίκα), ε) με την αναγνώριση της ελληνικής ιθαγένειας ομογενών στην αλλοδαπή, στ) με την πολιτοδυνάμεις. Εκείνοι που έχουν ή αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια ονομάζονται **ημεδαποί** και έχουν διαφορετική μεταχείριση από εκείνους που στερούνται ελληνικής ιθαγένειας (αλλοδαποί). Π.χ. ο αλλοδαπός δεν έχει τα δημόσια δικαιώματα που έχει ο ημεδαπός (δικαίωμα του «εκλέγειν» και του «εκλέγεσθαι» κ.λπ.). Στο πεδίο του αστικού δικαίου ο αλλοδαπός απολαμβάνει ίδια αστικά δικαιώματα όπως και ο ημεδαπός. Κατ' εξαίρεση όμως ο αλλοδαπός δεν μπορεί να ασκήσει ημεδαπού σε ορισμένα θέματα, όπως λ.χ. ο αλλοδαπός δεν μπορεί να ασκήσει το επάγγελμα του γιατρού, φαρμακοποιού, δικηγόρου και γενικά το ελεύθερο επάγγελμα, δεν μπορεί να αποκτήσει ακίνητα σε παραμεθόριες περιοχές, να εί- χιστοποιήθηκαν μετά την ένταξή μας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

2. Δικαίωμα και προστασία της προσωπικότητας.

Α) Η προσωπικότητα ενδιαφέρει το δίκαιο με δύο έννοιες. Με τη **στενή έννοια** του όρου προσωπικότητα σημαίνει την ικανότητα να είναι ο άνθρωπος υποκείμενο δικαιωμάτων και γενικότερα έννομων σχέσεων (ικανότητα δικαίου για την οποία βλ. πιο πάνω σελ. 38 επ.). Με την **ευρύτερη έννοια** αναφερόμαστε στο δικαίωμα της προσωπικότητας το οποίο περιλαμβάνει όλες τις αστάθμιστες αξίες που αποτελούν και συνιστούν την ουσία του ανθρώπου. Η προσωπικότητα είναι πολύ γενική έννοια γι' αυτό και είναι δύσκολος ο ορισμός της. Κυριότερες εκδηλώσεις της προσωπικότητας που εμπίπτουν στην προστασία του αστικού κώδικα (άρθρο 57) αποτελούν η ζωή, η σωματική ακεραιότητα, η υγεία, η ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, ο ψυχικός και συναισθηματικός κόσμος, η τιμή, η σχέση προς τους άλλους ανθρώπους και τα πράγματα, η ελεύθερη διαμόρφωση της βούλησης και η ατομική ζωή και η σφαίρα του απορρήτου.

Κύρια χαρακτηριστικά του δικαιώματος προσωπικότητας είναι: α) είναι δικαίωμα απόλυτο που στρέφεται κατά παντός (για τα απόλυτα δικαιώματα βλ. πιο πάνω σελ. 32), β) είναι δικαίωμα μη περιουσιακό, με το οποίο επιδιώκεται η ικα-

νοποίηση όχι υλικών συμφερόντων αλλά ηθικών αξιών και γ) είναι απόλυτα προσωπικό και αμεταβίβαστο, δηλαδή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με το πρόσωπο του φορέα και δεν μπορεί να υπάρξει χωριστά απ' αυτόν.

Β) Η προσωπικότητα **προστατεύεται** με διατάξεις τόσο του δημοσίου δικαίου (συνταγματικού και διοικητικού) όσο και με διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου. Για την προστασία της προσωπικότητας με διατάξεις του δημοσίου δικαίου βλ. στα οικεία κεφάλαια των συνταγματικών και διοικητικών θεσμών.

Ο αστικός κώδικας προβλέπει **γενική** προστασία του ονόματος (άρθρα 58 και 59) και των προϊόντων της διανοίας (άρθρο 60).

Βασική προϋπόθεση για τη γενική προστασία της προσωπικότητας είναι να υπάρχει παράνομη προσβολή της προσωπικότητας χωρίς να απαιτείται και υπαίτιότητα. **Παράνομη** είναι η προσβολή όταν ο νόμος δεν επιτρέπει ρητά την επέμβαση στην προσωπικότητα άλλου.

Σε περίπτωση παράνομης προσβολής της προσωπικότητας το πρόσωπο έχει τις ακόλουθες αξιώσεις:

α) Αξίωση για **άρση** της προσβολής, δηλαδή παραμερισμό της πράξης που συνιστά προσβολή της προσωπικότητας και αποκατάσταση της κατάστασης που υπήρχε πριν από την προσβολή (π.χ. σε παράνομη έκθεση φωτογραφίας προσώπου σε βιτρίνα άρση συνιστά η απομάκρυνσή της).

β) Αξίωση για **παράλειψη** της προσβολής στο μέλλον. Η αξίωση αυτή αναφέρεται σε μελλοντική προσβολή και αποτελεί προληπτικό μέτρο. Η άρση της προσβολής αποτελεί θετική ενέργεια, ενώ η παράλειψη αρνητική.

γ) Αξίωση για **αποζημίωση** εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της αδικοπραξίας, δηλαδή να υπάρχει προσβολή παράνομη και υπαίτια που προκάλεσε ζημία (για τις αδικοπραξίες βλ. πιο κάτω σελ. 76) και

δ) Αξίωση για ικανοποίηση της **ηθικής** βλάβης (για την έννοια της ηθικής βλάβης βλ. πιο κάτω σελ. 110).

Η ικανοποίηση της ηθικής βλάβης συνίσταται, στην προκειμένη περίπτωση, σε καταβολή χρηματικού ποσού, σε δημοσίευμα ή και σε ό,τι «ενδείκνυται» κατά τις περιστάσεις.

Γ) **Το όνομα** ως στοιχείο της προσωπικότητας προστατεύεται με το άρθρο 57 του Α.Κ. Εκτός όμως από τη γενική προστασία το όνομα προστατεύεται και ειδικά στο άρθρο 58 του Α.Κ. Το όνομα προσβάλλεται σε δύο περιπτώσεις: α) όταν αμφισβητείται σε κάποιον το δικαίωμα να φέρει ορισμένο όνομα και β) όταν κάποιος χρησιμοποιεί ένα όνομα χωρίς να έχει δικαίωμα (παράνομα). Η ίδια προστασία παρέχεται και όταν πρόκειται για επαγγελματική επωνυμία ή ψευδώνυμο το οποίο μεταχειρίζεται το πρόσωπο παράλληλα με το όνομά του και εφόσον έχει γίνει σε πλατύ κύκλο προσώπων το διακριτικό γνώρισμα του προσώπου.

Ως **προϊόντα της διανοίας** θεωρούμε τα έργα των συνθετών, μουσικών, ζω-